

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Izhaja vsako sredo.
Cene: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četrt-
letno Din 9.—, inozemstvo
Din 64.—. — Poštno-čkovni
račun 10.603.

Uredništvo in upravnništvo: Maribor, Koroška cesta 5

Telefon interurban 113.

Cena inseratov: cela
stran Din 2000.—, pol stra-
ni Din 1000.—, četrt strani
Din 500.—, 1/8 strani Din 250.—,
1/16 str. Din 125.—, Mali ogla-
si vsaka beseda Din 1.20.

Cerkev — občina — šola.

Načrt novega ljudskošolskega zakona je v ministrstvu prosvete že izdelan. Izdelala ga je komisija, sestavljena iz oseb, ki pripadajo profesorskemu in učiteljskemu stanu. Iz ministrstva prosvete je ta načrt bil prenešen v ministrstvo pravde, kjer pa o njem in posameznih njegovih določbah še ni padla zadnja beseda. Minister pravde je namreč nekatere njegove določbe, zlasti one, ki se dotikajo vzgojnega prava cerkve, vzel resno v pretres in oceno. Ker je temu ministrstvu pridruženo nekdanje ministrstvo ver, spadajo v njegov delokrog tudi cerkvenopolitični zakoni, t. j. zakoni o razmerju države do cerkve, o pravicah posameznih cerkva in verskih organizacij. Pri katoliški cerkvi gre zato, da se njene razmere v naši državi uredijo potom konkordata = pogodbe med rimskim papežem in našo državo. Pri sklepanju te pogodbe bo šolsko vprašanje igralo veliko ulogo.

Cerkev in šola.

Kakor so poročali časniki iz Beograda, določa osnutek ljudskošolskega zakona, kakor ga je izdelala komisija prosvetnega ministrstva, 14 predmetov pouka: učni jezik (srbo-hrvatski in slovenski), zgodovina, zemljepis, računstvo itd. Veronauk je izven teh učnih predmetov, vendar je obvezen, poučevali pa ga bodo duhovniki ali učitelji, kakor to želi večina staršev. Kjer ni pripravnega učitelja, poučuje duhovnik. Ako duhovnik poučuje veronauk, ga ne plača država, marveč mora cerkev sama skrbeti za njegovo vzdrževanje. Program in knjige za veronauk predpisuje minister prosvete po zasljanju pristojne cerkvene oblasti.

Spričo teh vesti je treba pripomniti, da smatra katoliška Cerkev vzgojo mladine kot svojo pravico in svojo dolžnost, ki ji jo je izročil in naložil sam njen božji Ustanovitelj. To pravico si je Cerkev pripisovala in to svojo dolžnost je izvrševala od svojega postanka pa do današnjih dni. Vsako kratenje te pravice je Cerkev obsojala in vsako poseganje v izvrševanje svoje učne in vzgojne dolžnosti je odklanjala.

Papež Pij IX. je 8. decembra 1864 obsodil ta-le nauk: »Vsa oblast nad javnimi šolami, v katerih se poučuje in vzgaja mladina kakšne krščanske države, se more in mora izročiti državnim

oblasti, in sicer tako, da se nobeni drugi oblasti ne prizna pravo, mešati se v zadeve šol. Vse ljudske šole in sploh vsa javna učilišča se naj docela odvzamejo oblasti Cerkve, njenemu nadzorstvu in vplivu, ter se naj popolnoma podvržejo volji civilne in politične oblasti, da se uravnajo po načelih tistih, ki so na vlasti, in po pravcu javnega mnenja.« Pij IX. je ta nauk obsodil kot kriv, krivičen Cerkvi in njenim pravičam in škodljiv ljudstvu.

Leon XIII. je porabil vsako priliko, da je krščansko ljudstvo opozarjal na važnost šolskega vprašanja. Opominjal je tako: »Šola je bojišče, na katerem se mora odločiti, ali bo človeška družba ohranila svoj krščanski značaj. Šolsko vprašanje je za krščanstvo vprašanje za življenje in smrt.« Sedanji papež Pij XI. je med drugim francoskim romarjem 25. maja 1925 izjavil: »Največja moč krščanskega naroda v sedanjem času je krščanska šola in najboljšo delo je kristijanizacija šole. To vprašanje je življenskega interesa ter mora geniti vsako srce.«

Odločno in izrazito je Pij XI. stališče katoliške Cerkve poudaril pri sprejemu profesorjev in učencev gimnazije v Mondragoni 15. maja t. l. s temi besedami: »Naloga vzgoje pripada predvsem in v prvi vrsti Cerkvi, rodbini, očetom in materam. Njim pripada ta pravica na temelju naravnega in božjega prava in zato nespremenljivo, nujno in brezpogojno. Država se ne sme desinteresirati (kazati nezanimanje) na vzgoji, temveč jo mora podpirati v vseh stvareh, ki jih rodbina in posameznik sam iz sebe ne more storiti. — Predvsem pa mora država spoštovati božjo pravico Cerkve. V gotovem oziru se more reči, da je država poklicana, dopolniti vzgojno delo Cerkve in rodbine, ker ima država več ko vsak drugi sredstev, ki so ji bila stavljena na razpolago za potrebe vseh, in je zato samo pravično, da jih država uporabi v dobro onih, od katerih izvirajo. V eni točki se ne bomo mogli nikdar zediniti, če bi se namreč hotelo rodbini ali Cerkvi vzeti ali zmanjšati pravico, ki jima jo je dala narava in Bog na polju vzgoje. Če kje, potem smo tu nepopustljivi!«

Takšno je stališče katoliške Cerkve v šolskem vprašanju. To svoje stališče je Cerkev vedno in dosledno branila z besedami in dejanji. To stališče je Cerkev uveljavila pri sklepu vsakega kon-

kordata, ki ga je zadnji čas sklenila s kakšno državo. Tako je bila v najnovejši konkordat — sklenjen 11. februarja t. l. med papežem in Italijo — sprejeta ta določba: »Italija priznava veronauk v javnih šolah kot krono in podlago javnega pouka, in sicer v obliki katoliškega izročila. Vlada pritruje, da se bo veronauk, ki se že poučuje v javnih osnovnih šolah, tudi poučeval v srednjih šolah po programu, ki ga bota skupno določila sveta Stolica in vlada. Ta pouk bodo vršili duhovniki in redovniki, ki so potrjeni od duhovne oblasti, pa tudi svetni učitelji in profesorji, ki morajo v to svrhu imeti spričevalo sposobnosti, ki ga daje škofijska oblast. Ako škof to spričevalo umakne, izgubi dotični takoj pravico poučevati veronauk. Pri pouku veronauka na javnih šolah se smejo uporabiti samo takšne učne knjige, ki so potrjene od duhovne oblasti.«

To stališče Cerkve jemlje v poštev ter vodi o njem račun sedanji minister pravde, ko pretresa in ocenjuje predloženi mu načrt novega ljudskošolskega zakona . . .

Občina in šola.

V številki našega lista z dne 8. majnika smo poudarili načelo, da je šola po svoji naravi in svojem pravem namenu nadomestni in dopolnilni zavod za familije. Vzgoja otrok je dolžnost in pravica staršev. Ker pa starši nimajo vedno ne časa ne sposobnosti, da bi obraževanje otrok obdržali v svojih rokah, stopi na njih mesto šola. Vendar pa starši te svoje pravice in dolžnosti ne dajo tako popolnoma iz rok, da bi pri vzgoji svojih otrok v šolah in glede na učiteljstvo ne imeli nobene besede več.

S tem je tudi podana pravica občine kot skupine v določenem okolišu stanujočih družin. Ali jemlje osnutek novega šolskega zakona to pravico občin v poštev? Med tistimi določbami novega zakonskega načrta, ki so potom časopisja prodrle v javnost, se ne nahaja določilo, ki bi zajamčevalo take pravice občin in drugih samoupravnih teles. Tudi prejšnji načrti, izdelani od komisij na prosvetnem ministrstvu, niso vsebovali določila o takih pravicah.

To pa, kar po naravi gre vzporedno s pravicami, namreč bremena, se nahaja po poročilih časnikov v novem zakonskem načrtu. Politične občine imajo med drugimi dolžnostmi, da prekrbijo potrebno zemljišče za šolo, za

šolsko zemljišče, šolski vrt, zgraditi morajo šolsko stavbo, nabaviti opravo in učila, skrbeti za kurjavo in razsvetljavo šolskih prostorov, za ureditev šolskega kopališča itd. Nadalje bi morale občine skrbeti za učiteljska stanovanja, za kurjavo in sploh vse, kar pač spada k stanovanju. Ako človek čita ta časopisna poročila, se mora nehoti vprašati: Ali občine vse to zmorejo? V onih določbah zakonskega načr-

ta, izdelanega od komisije na prosvetnem ministrstvu, ni po poročilih listov nobene odredbe o tem, da bi učitelji to morali plačati. Ali naj občine preskrbijo učiteljska stanovanja, kurjavo itd. brezplačno? To bi za naše slovenske občine, ki imajo po veliki večini večrazredne šole, bilo pretežko breme. Naše občine so večinoma revne, težko nosijo sedanja bremena, nove težke obremenitve pa ne bi mogle zlahka prenesti.

dom sv. Save. Tudi mi se pridružujemo njegovim častilcem in mu kličemo: Še na mnoga leta!

Malgajevci V nedeljo dne 9. junija t. l., ob 8. uri zjutraj zbor v Guštanju. Pridite vsi! Natančen spored se bo objavil v vseh slovenskih časopisih.

Blagoslovitev novih zvonov v Limbušu pri Mariboru. V soboto dne 24. t. m. se prepeljejo trije novi zvonovi, izdelani mariborske zvonolivarne »Zvonoglas«, v Limbuš. V nedeljo dne 25. majnika pa se novi zvonovi blagoslovijo in dvignejo v zvonik. Cerkvene obrede izvrši prevzvišeni knezoškof dr. Andrej Karlin. Novi zvonovi tehtajo 420, 750 in 1400 kg.

Združitev občin. Ob priliki zborovanja Županske zveze v Mariboru se je razpravljalo tudi o združitvi občin. Pri tem je bila predlagana še najbolj primerna rešitev vprašanja o združenju občin, da naj bi se iste same dogovorile, kateri kraji in vasi bi naj tvorile prihodnje večje občine. Krajevne lege, prometna sredstva in kolikor mogoče enaki splošni interes prebivalstva krajev, združenih v občino, naj bi se pri tem posebno upoštevali. Upamo in obljublja se, da bo na ta način predlagana rešitev združitve občin najbolj odgovarjala splošni koristi ljudstva in uprave ter da se bo tudi od oblasti vpoštevala!

Nameravana priklopitev Krčevin k Ptuj. Ker je bilo iz časopisnih poročil posneti, da je mestni svet ptujski v seji dne 23. februarja t. l. izrazil željo, da bi naj kompetentne upravne oblasti velik del občine Krčevina priklopile k mestu Ptuj, je občinski odbor v Krčevini v svoji seji dne 5. maja t. l. soglasno sklenil, da priklopitev odklanja v svojem in v imenu vseh prebivalcev, ki so se že pisмено izjavili, da nočejo biti priklopljeni mestni upravi. Noben del občine Krčevina nima značaja mesta, nasprotno so po celi občini med poljskimi kulturami raztresena posamezna bivališča. Mi smo torej seljaki in nismo raeščani. Ostanje naj torej vse lepo pri starem, ali pa naj se nas združi s kmetijskimi občinami.

Preslikana župnijska cerkev v Slov. Bistrici. Lansko leto je bila tukajšnja samostanska cerkev lepo na zunaj prenovljena ter znotraj je dobila lepe nove klopi in drugo, tako da je res sedaj prav lepa in kras za celo mesto. Letošnje leto je pa prenovljena, oziroma lepo preslikana župnijska cerkev, katera je pa bila tega dela tudi skrajno potrebna. Človek, ko stopi sedaj v te dve krasni cerkvi, se res počuti iznenadno veselega in ga neka vzvišena moč kar vleče v te hiše božje.

Smrtno ponesrečil. V ponedeljek dne 13. majnika je smrtno ponesrečil na Dolu pri Hrastniku mladi tesar Ivan Verdeu, doma nekje pri Celju. Bil je zaposlen pri zgradbi dolske nove šole. Na visokem odru je padel skozi odprtino in zdrčal navzdol. Med padcem je še imel toliko samozavesti, da se je oprijel z močjo mimo napeljane električne žice. Takoj po prijemu žice ga je streslo, moral jo je spustiti, padel na tla in obležal mrtev.



V NAŠI DRŽAVI.

Posvetovanja zunanjih ministrov Male antante. V Beogradu so se začela dne 20. majnika posvetovanja zunanjih ministrov Male antante, ki bodo trajala z izleti vred do dne 27. maja.

Naša mornarica na potovanju. Deset edinic naše mornarice je odplulo na potovanje po Sredozemskem morju. Prvi svečani pozdrav in sprejem našega brodogoja je bil na Krfu od strani Grčije.

Svetožar Pribečević se je preselil iz Zagreba, kjer je bival toliko mesecev, v Beograd.

Trgovinska pogodba med Jugoslavijo in Francijo je podpisana in uveljavljena s 15. majnikom.

Jugoslovanska izseljeniška kvota za Ameriko, ki je bila prvotno določena na 671 oseb, je povišana na 847. Ministrstvo za socialno politiko v Beogradu se bo lotilo takoj reševanja prošnje in bodo šle letos v Ameriko pred vsem žene in otroci taistih, katerih moške so že v Ameriki.

V DRUGIH DRŽAVAH.

Glavna proslava desetletnice obstoja Velike Rumunije. Smo že poročali, da proslavlja Rumunija v letošnjem majniku 10letnico, odkar je povečana v Veliko Rumunijo po vojni. Glavno slavlje se je vršilo dne 20. majnika v Albi Juliji in je vozilo tjekaj iz Bukarešte 45 posebnih vlakov.

Pogodba med Vatikanom in Italijo sprejeta v zbornici. Fašistična zbornica je sprejela dne 14. maja s 357 proti 2 glasoma lateranske pogodbe, ki uveljavljajo ureditev razmer med papeževom državo in Italijo. Tudi zakonski osnutek, ki se nanaša na konkordat in verske družbe, je bil v fašističnem parlamentu odobren soglasno.

Berlinski majniški nemiri. Nemčija dolži sovjetsko Rusijo, da je povzročila ona po svojih agentih krvave majniške nemire v Berlinu in je uložila radi tega tudi protest na sovjete. Dunajsko časopisje sedaj razkriva, da je oče krvavih majniških dni v Berlinu znani bivši madžarski diktator in krvolok Bela Kun, ki živi že več let na Ruskem. Dunajski list »Die Stunde« piše odkrito, da je bil Bela Kun pred dnevi osebno Dunaju, kjer je organiziral tajno komunistično centralo, katero je policija odkrila. Na Dunaj se je pripeljal iz Berlina, kjer je vodil komunistične izgrede.



Dvajsetletnica velikega redeljuba. Dne 3. majnika je minulo 20 let, kar je postal župnik pri Št. Ilju v Slov. goricah znani sloviti govornik in organizator č. g. Evald Vračko. Domača župnija je proslavila 20letnico delavnega in priljubljenega dušnega pastirja z veličastno pobožnostjo. Cela župnija se je izkazala. Vse je tiste dni ob duhovnih vajah prišlo v cerkev in se zahvaljevalo Bogu za dobroto, ki jih je delil skozi 20 let po zglednem dušnem pastirju. Vse je tekmovalo v zahvalah in častitkah. Gospod Evald Vračko je od leta 1909 naprej deloval v Št. Ilju z veliko vnemo za narodni, verski in gospodarski napredek te važne postojanke. Imel je težke borbe z narodnimi in verskimi nasprotniki. Ob začetku svetovne vojne je bil žrtev germanskega sovraštva napram slovenstvu. Odgnali so ga v Gradec v zapore, dasiravno niso vedeli, kaj je zakrivil. Samo iz golega sovraštva do vzornega slovenskega duhovnika in rodoljuba so ga vrgli v ječo, kjer je skupaj z dekanom in kanonikom č. g. Čížekom iz Jarenine trpel več tednov za svoj čisti značaj in ljubezen do slovenskega rodu. Ali tudi to preganjanje ni bilo večno. Prišla je rešitev. Gospod Vračko je župnijo Št. Ilj čisto preustrojil, da je res vzgled narodne, krščanske in gosporasko-napredne župnije na naši državni in narodni meji. Tu cvete domača Posojilnica, Prosvetno društvo, Orli in Orlice se živahno gibljejo, Kmetijska podružnica, Električna zadruga se dobro razvijata v gospodarski prosep faranov, Slovenski dom ponosno gleda v dolino in kliče slavo svojemu zgraditelju. Posebno lep pa je napredek v župniji v verskem oziru. Marijine družbe se lepo razvijajo, apostolstvo mož in III. red so na višku in središče krščanske organizacije. V župniji skoro ni hiše, kjer ne bi bile knjige Mohorjeve družbe ali kak dober časopis udomačen. Za časa njegovega župnikovanja so kraji ob meji po njegovi zaslugi tudi drugače lepo napredovali. Proti Mariji Snežni, po najbolj blatnih krajih se je zgradila cesta, ki bo še poznejšim rodovom velika dobrot. V Št. Ilju se je postavilo tovarno postajališče, v Cirknici nova železniška postaja, napeljala se je električna iz Avstrije, žična železnica iz Št. Ilja na Sladki vrh v tovarno itd. Že pred leti je bil gospod župnik Vračko imenovan za duhovnega svetovalca. Kralj ga je ožlikoval dne 1. decembra ob priliki desetletnice naše države z re-